

Я. С. КАЛМИКОВА

Яна Сергіївна Калмикова, кандидат юридичних наук, молодший науковий співробітник Науково-дослідного інституту Державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України, асистент кафедри Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

**АКСІОЛОГІЯ ФАКТІВ У ДОКАЗОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ
В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ**

Аксіома щодо ціннісного значення факту в теорії доказового права є безапеляційною. Без існування фактів не тільки неможливий сам процес доказування, а це взагалі нівелює встановлення об'єктивної істини у справі. Актуальність даної теми полягає у з'ясуванні ролі фактів у доказовій діяльності під час вирішення публічно-правових спорів. Метою статті є визначення ціннісного значення фактів шляхом дослідження їх природи під час вирішення справи у порядку адміністративного судочинства.

Якщо звернутися до етимологічного походження слова «факт», то від латинського «factum» означає зроблене, досягнуте. Факт – це: 1) істина, подія, результат; 2) щось реальне в порівнянні з вигаданим; 3) конкретне, одиничне в залежності від абстрактного та загального; 4) положення, яке фіксує емпіричне знання, яке протиставлять теорії.

Відповідно до ч. 1 ст. 138 КАС України предметом доказування є обставини (факти), якими обґрунтовуються позовні вимоги чи заперечення або які мають інше значення для вирішення справи (причини пропуску строку для звернення до суду, розмір судових витрат тощо) та які належить встановити при ухваленні судового рішення у справі. Такі вчені, як Є. В. Васьковський, Ю. М. Грошевий, Є. Ф. Демський, С. В. Курильов, О. М. Нечитайло, О. І. Трусов, С. А. Шейфер та ін. розкривали зміст доказів як фактів.

С. А. Шейфер трактує поняття докази як факт, істину, знання¹. На думку О. І. Трусова, докази – це факти, які відбиваючись у нашій свідомості, пізнанні, набувають форму логічного доведення, аргумента². При цьому відомі явища, за допомогою яких суд, ґрунтуючись на знанні об'єктивних зв'язків, явищ, пізнає невідоме, слугує засобом встановлення об'єктивної істини, наявності чи відсутності шуканих фактів, тобто доказами. Проте, дана точка зору не одержала підтримки серед вчених, оскільки самі по собі факти без процесуальних засобів доказування не можуть бути покладені в основу висновків відповідних органів без їх ретельної перевірки та оцінки у сукупності з усіма іншими доказами у справі.

Юридичні факти класифікують як самостійний елемент механізму правового регулювання, який приводить його в дію. У цьому механізмі вони виступають зв'язуючою ланкою між нормою права і суб'єктивними правами конкретного суб'єкта, становлять умову переведення норм права в реальні правовідносини і призводять до виникнення суб'єктивних прав та юридичних обов'язків³.

У юридичній науці традиційно поділяють факти на дії та події. Юридичні факти – це сформульовані в гіпотезах правових норм життєві обставини, з якими закон пов'язує виникнення, існування, зміну чи припинення правових відносин. За Є. В. Васьковським, юридичні факти можуть бути створені волею заінтересованої особи або походити незалежно від неї⁴. В. С. Нерсесян визначає юридичні факти як факти (фактичні обставини), які мають юридичне значення в якості правової основи, що необхідно для реалізації норми⁵.

Юридичні факти як дії. Дії – це обставини, які залежать від волі людей (акти органів). Дії можуть бути правомірними та неправомірними. У складі юридичних актів виділяють юридичні вчинки (наприклад, складання протоколу про результати виборів народних депутатів України). Неправомірні юридичні факти – це правопорушення, які призводять до настання юридичної відповідальності (наприклад, порушення виборчого законодавства – недостовірного встановлення підсумків голосування та результатів виборів). Події – обставини, які існують незалежно від волі людей (наприклад, надзвичайна подія, пов'язана із загибеллю й травмуванням особового складу). У даному аспекті виділяють два види фактів: 1) факти як явища дійсності та 2) факти як форма людського знання.

За наслідками виділяють факти: 1. Правоутворюючі – викликають виникнення правовідносин (наприклад, видання Головним управлінням Державної міграційної служби України в Харківській області рішення про набуття громадянства України за територіальним походженням). 2. Правозмінюючі – змінюють існуючі правовідносини (наприклад, свідоме подання неправдивих відомостей або фальшивих документів щодо факту проживання особи). 3. Правоприпиняючі зумовлюють припинення правовідносин (наприклад, скасування рішення Головного управління Державної міграційної служби України в Харківській області про набуття громадянства України за територіальним походженням).

О. Ф. Клейман пропонує виділяти наступні факти: 1) факти, що утворюють права й обов'язки, які мають для даної вимоги правоутворююче (правозмінююче) значення; 2) факти легітимації, тобто ті, що

пов'язують позивача з його вимогами (факти активної легітимації) і відповідача з відповідним обов'язком (факти пасивної легітимації); 3) факти приводу до позову, наявність яких уможливорює судовий захист права⁶. Такої точки зору дотримується й Я. Л. Штутін⁷. І. В. Панова до таких фактів додає також правоперешкоджаючі факти (слугують перешкодою для виникнення правовідносин та обов'язків сторін)⁸.

На думку С. В. Курильова, певну процесуальну значимість має поділ фактів на явища і стани⁹. Останні в силу їхнього триваючого характеру можуть бути предметом безпосереднього пізнання, що за інших рівних умов переважніше за пізнання опосередковане. Явища ж, що пізнаються судом під час розгляду справи, як правило, відносяться до минулого часу і можуть бути встановлені лише опосередкованим шляхом, за допомогою доказів. Природа пізнання є такою, що веде до роздвоювання світу (реальний світ та його образ, представлений у мові і знаннях), внаслідок чого в юридичній дійсності неминучим є існування юридичного факту в двох площинах: і як факту реального життя, і як факту знання. Якби доказами були тільки факти, їх неможливо було б спростовувати, визнавати неякісними, залучати до справи.

У поодиноких випадках можливе встановлення фактів без доказів. І до таких фактів відносяться факти-стану (тривають в часі) та деякі юридичні факти процесуально-правового значення (неявка сторін, відмова від дачі показань)¹⁰.

У літературі до доказів поряд із відомостями про факти пропонується також відносити доказові факти (М. А. Гурвич, Ю. К. Осипов, Д. М. Чечот, В. І. Тертишников та ін.)¹¹, як різновид фактів, які встановлюються в суді за допомогою інших доказів. Таким чином, факти, що містять «нейтральну» інформацію стосовно юридично значимих чи доказових фактів, тобто ті, що нічого суттєвого не підтверджують і не спростовують, доказовими не будуть¹². Наприклад, у доказовому праві США під доказовим фактом розуміється факт, який достовірно встановлений шляхом пред'явлення доказів, які не спростовуються¹³.

Факти, які підлягають доказуванню, розглядають як у широкому розумінні (не лише ті юридичні факти, які обґрунтовують вимоги та заперечення сторін, а й інші обставини, без встановлення яких неможливе правильне вирішення справи та виконання судом інших завдань судочинства: юридичні факти матеріально-правового та процесуально-правового характеру, доказові факти, факти, які сприяють правильній оцінці доказів, факти, встановлення яких необхідно суду для виконання попереджувальних та виховних завдань)¹⁴, так і у вузькому розумінні (сукупність юридичних фактів матеріально-правового характеру, тобто факти, із якими закон пов'язує виникнення, зміну або припинення правовідносин між сторонами, на яких сторони обґрунтовують свої вимоги та заперечення). А. Р. Белкін виділяє у предметі доказування головний факт та додаткові факти (факти за допомогою яких встановлюються обставини справи)¹⁵. Утім, із такою точкою зору не погоджується М. Г. Пінчук, обґрунтовуючи це тим, що такий поділ фактів може призвести до помилки у прийнятті рішення у справі через недостатність доказової інформації¹⁶. Вважаємо, що відповідні положення мають знайти відображення й у вітчизняному доказовому праві.

У справах, які розглядаються в порядку адміністративного судочинства, доказуванню підлягають наступні загальні факти: 1) факти протиправних рішень, дій чи бездіяльності органу владних повноважень, що порушують права, свободи чи інтереси фізичних чи юридичних осіб; 2) факти наявності чи відсутності адміністративно-правового спору або спору про право; 3) факти наявності інтересів третіх осіб; 4) факти неможливості відмови позивача від адміністративного позову повністю або частково, а відповідача – визнати адміністративний позов повністю або частково; 5) факти необхідності забезпечення доказів; 6) факти щодо невідкладного розгляду і вирішення справи; 7) факти про відмову у відкритті провадження в адміністративній справі; 8) факти залишення позовної заяви без розгляду; 9) факти зупинення та поновлення провадження у справі; 10) факти закриття провадження у справі. А також: 11) чи підлягає позов задоволенню; 12) чи заповідано рішенням, дією чи бездіяльністю органу владних повноважень майнову чи моральну шкоду; 13) чи є підстави допустити негайне виконання постанови. Інші факти включаються до предмету доказування залежно від конкретних обставин справи (наприклад, неможливості виконання делегованих повноважень чи виконання адміністративного договору, правомірності проведення підрахунку голосів на виборах та ін.)¹⁷.

До спеціальних фактів відносяться ті, особливість доведення яких залежить від окремої категорії справи, яка розглядається в порядку адміністративного судочинства. Розглянемо приклади. У справах щодо визнання статусу біженців необхідно довести реальну наявність цілком обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідування, для чого потрібно подати конкретні документи. У справах зі спорів щодо державної реєстрації юридичних та фізичних осіб-підприємців необхідно довести факт неправомірності запису в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців і зобов'язати вчинити певні дії. У справах зі спорів у сфері регулювання земельних відносин доведенню підлягає законність рішення сесії міської ради про поновлення права користування земельною ділянкою. Справи щодо звільнення з публічної служби – доведення факту дисциплінарного проступку. У справах зі спорів у сфері фінансового контролю – факт законності вимоги контрольно-ревізійного управління.

В адміністративному судочинстві виокремлюють факти, які не підлягають доказуванню: (1) преюдиційні обставини, тобто ті, що встановлені в судовому рішенні іншого суду, яке набрало законної сили; (2) факти, що визнані судом загальновідомими, тобто ті, що відомі широкому колу осіб, у тому числі й судді; (3) безспірні обставини, тобто ті, стосовно яких в осіб, які беруть участь у справі, не виникає суперечок і в суду не викликає сумніву щодо достовірності цих обставин та добровільності їх визнання.

Якщо звернутися до зарубіжного досвіду, то у доказовому праві США та Англії існує низка фактів, які не підлягають доказуванню, а саме: 1) факти обізнаності (поінформованості) суду (judicial notice) – факти,

відомі на території суду (факти загальних знань); та, які суддя знає із власного досвіду (факти індивідуального досвіду); 2) формальне визнання (formal admissions) – здійснюється при обміні документами із можливістю надання відповіді у вигляді аффідевіту; 3) презумпції (сторони, які брали участь у попередньому процесі, знову беруть участь у процесі); 4) преюдиціальні факти (res judicata) – рішення, яке прийняте раніше, має бути кінцевим, винесеним по суті (ефект попереднього судового рішення (collateral estoppel) – схожість предмету позову)¹⁸.

Апріорі факти не є судовими доказами. Спочатку факти є квазідоказами. Слід зазначити, що це пов'язано із різними факторами, а саме із: процесом залучення доказів у справу; наявності таких властивостей доказу, як належність, допустимість, достатність, достовірність; процесом дослідження доказів.

Фактичні дані не можуть існувати самостійно самі по собі без відповідного джерела та носія. Перетворення інформації в самостійну субстанцію – це наївний ідеалізм. Джерело дає імпульс інформації, але не завжди утворює з неї єдність¹⁹.

На думку О. М. Нечитайла, набуття фактичними даними статусу судових доказів залежить від волі осіб, які беруть участь у справі та їх репрезентують. Суд не має права відмовити у прийнятті документів або предметів, доданих до позовної заяви або відзиві на позовну заяву як письмових чи речових доказів. Проте, від розсуду суду залежить задоволення клопотання осіб, що беруть участь у справі, про залучення до справи додаткових доказів, про витребування доказів. Такі клопотання можуть бути відхилені на тій підставі, що вже наявних у справі доказів достатньо для вирішення справи по суті²⁰.

Наприклад, на практиці суд, задовольняючи позовні вимоги, виходить з того, що факти підтверджуються доказами, які у свою чергу, є підставою для трансформації їх у різні засоби доказування. Так, Державна податкова інспекція у Глибочькому районі Головного управління Міндоходів у Чернівецькій області (далі – ДПІ) звернулася до суду з позовом до підприємця Особа 1, в якому просила застосувати та стягнути з Особи 1 фінансову санкцію та конфіскувати комп'ютери. Не погоджуючись з рішеннями суду апеляційної інстанції, ДПІ подало касаційну скаргу, в якій просила його скасувати, а постанову Чернівецького окружного адміністративного суду від 5 грудня 2013 року залишити без змін. Доказами стали протокол огляду місця події, договір про надання послуг з доступу до мережі LANpro, висновок спеціаліста, згідно з якими підтверджується факт проведення азартних ігор в Інтернет-кафе, пояснення відвідувача, а використання симуляторів гральних автоматів підтверджується ще й висновком експерта. Вищий Адміністративний Суд України касаційну скаргу Державної податкової інспекції у Глибочькому районі Головного управління Міндоходів у Чернівецькій області залишив без задоволення. Факти набули статусу судових доказів внаслідок належного процесуального залучення до справи і перетворилися у засоби доказування²¹.

Як вже було зазначено, важливу роль відіграє процес залучення доказів-фактів та їх дослідження. Так, залучення доказів може відбуватися шляхом надання та витребування доказів. Як правило, залучаються докази на етапі їх збирання.

Надання доказів сторонами та особами, які беруть участь у справі. Реалізуючи принцип змагальності в адміністративному судочинстві, сторони мають право надавати суду свої докази та доводити свою переконливість. Особи, які беруть участь у справі, мають право: заявляти клопотання і відводи, давати усні та письмові пояснення, доводи та заперечення, подавати докази, брати участь у їх дослідженні. Відповідно до ч. 1 ст. 114 КАС України суд може запропонувати особам, які беруть участь у справі, доповнити чи пояснити певні обставини справи, а також надати суду додаткові докази у строк, встановлений законом.

Витребування доказів. Витребування доказів можливе як з ініціативи заінтересованої особи, так і з ініціативи суду. Наприклад, особа, яка заявляє клопотання перед судом про витребування від інших доказів, повинна зазначити: який письмовий доказ вимагається, орган чи особу, у яких він знаходиться, та обставини, які може підтвердити цей доказ. Відповідно до ч. 6 ст. 11 КАСУ суд вживає передбачені законом заходи, необхідні для з'ясування всіх обставин справи, у тому числі щодо виявлення і витребування доказів. Наприклад, письмові докази, які витребує суд, надсилаються безпосередньо до адміністративного суду. Суд може також уповноважити заінтересовану сторону або іншу особу, яка бере участь у справі, одержати письмовий доказ для надання його до суду. До речі, пропозицію суду надати певні докази слід відрізнити від витребування судом доказів. По-перше, пропозиція суду адресується особам, які заінтересовані її виконати, оскільки саме ці особи зобов'язані довести обставини, на які вони посилаються. По-друге, суд може запропонувати подати докази лише особам, які беруть участь у справі, тоді як витребувати докази – у суб'єкта владних повноважень, який зазвичай є відповідачем або в інших осіб. По-третє, ігнорування пропозиції суду надати докази тягне за собою вирішення справи на основі наявних у справі доказів, тоді як ненадання витребуваних доказів може бути підставою для застосування такого процесуального примусу, як тимчасове вилучення доказів для дослідження судом (ст. 271 КАС України)²².

Дослідження доказів – це безпосереднє сприйняття і вивчення судом та іншими учасниками інформації про фактичні дані, наданої сторонами й іншими особами, які беруть участь у справі, за допомогою передбачених законом засобів доказування із додержанням принципів усності та безпосередності. Воно становить сукупність процесуальних дій, спрямованих на отримання від учасників процесу інформації та осмислення її стосовно конкретної справи з огляду на її предмет доказування (ч. 1 ст. 138 КАС України). У переважній більшості випадків в «операції відтворення» фактів суддя намагається силою власного «Я» проникнути у віддалений від нього час, аби побачити випадок, осмислення чого є необхідним в контексті розв'язання справи. Судове осягнення факту – це, як правило, завжди інтерпретація у часі. У концепції правової герменевти-

ки суддя крізь власне юридичне мислення пізнає докази та оцінює їх у сукупності з іншими, перебуваючи таким чином у структурі «герменевтичного кола»²³.

Отже, факт – це універсальна категорія, своєрідний симбіоз інформації та конкретних даних про обставини справи. Факти набувають статусу судових доказів шляхом належного їх залучення до справи. Під час дослідження доказів відбувається їх перевірка та оцінка. Внаслідок цього визначаються властивості доказів, а саме належність, допустимість, достовірність та достатність. З цього слідує, що факти можна ототожнювати як із доказами, так і з самим предметом доказування в адміністративному судочинстві.

¹ Шейфер С. А. Доказательства и доказывание по уголовным делам: проблемы теории и правового регулирования / С. А. Шейфер. – М.: Норма ; ИНФРА-М, 2010. – С. 52.

² Трусов А. И. Основы теории судебных доказательств : ученик / А. И. Трусов. – М.: Горсюриздат, 1960. – С. 33.

³ Твердохліб А. М. Юридичні факти в цивільному процесуальному праві / А. М. Твердохліб // Проблеми законності. Вип. 54. – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого, 2002. – С. 59–65.

⁴ Васильовский Е. В. Учебник гражданского права / Е. В. Васильовский. – СПб. : Книж. маг. Н. К. Мартьянова, 1894. – 168 с.

⁵ Нерсесянц В. С. Общая теория права и государства : учебник / В. С. Нерсесянц. – М.: ИНФА-М., 2004. – 552 с.

⁶ Клейман А. Ф. Основные вопросы теории доказательств в советском гражданском процессе : учебник / М. А. Гурвич. – М.–Л.: Изд-во АН СССР, 1950. – С. 68.

⁷ Штутин Я. Л. Предмет доказывания в советском гражданском процессе : учеб. пособ. / Я. Л. Штутин, М.: Госюриздат, 1963. – С. 7, 10.

⁸ Панова И. В. Административно-процессуальное право России : монография / И. В. Панова. – 3-е изд., пересмотр. – М.: Норма; ИНФРА-М, 2012. – С. 314.

⁹ Курылев С. В. Основы теории доказывания в советском правосудии : учебник / С. В. Курылев. – Минск: Изд-во БГУ им. В.И. Ленина, 1969. – С. 50.

¹⁰ Гражданский процесс : учебник / под общ. ред. Н. М. Коршунова. – М.: Изд-во Эксмо, 2005. – С. 80.

¹¹ Тертишников В. І. Докази як інструмент судового доказування у цивільному судочинстві / В. І. Тертишников // Право України. – 2011. – № 10. – С. 77–88.

¹² Попелюшко В. О. Предмет доказування в кримінальному процесі (процесуально-правові та кримінально-правові аспекти) : монографія / В. О. Попелюшко. – Острог: Нац. ун-г «Острозька академія», 2001. – С. 20.

¹³ Щербаков С. В. Американское уголовное доказательственное право : англо-русский словарь-справочник : учеб. / С. В. Щербаков. – М.: Юрлитинформ, 2010. – С. 97.

¹⁴ Васильев С. В. Хозяйственное судопроизводство Украины : учеб. пособие. / С. В. Васильев. – Х. : Эспада, 2002. – С. 71.

¹⁵ Белкин А. Р. Теория доказывания : научно-методическое пособие. / А. Р. Белкин. – М.: Изд-во НОРМА, 2000. – С. 52.

¹⁶ Пінчук М. Г. Деякі питання щодо визначення предмета доказування та його структура / М. Г. Пінчук // Вісник Верховного Суду України. – 2007. – 2. – С. 33–37.

¹⁷ Демський Є. Ф. Адміністративне процесуальне право України : навч. посіб. / Є. Ф. Демський. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 152–153.

¹⁸ Решетникова И. В. Доказательственное право Англии та США / за ред. И. В. Решетниковой. – 2-е изд., перераб. и доп. М.: Городец, 1999. – 284 с.

¹⁹ Теорія доказів: підручник для слухачів магістратури юридичних вузів / К. В. Антонов, О. В. Сачко, В. М. Тертишник, В. Г. Уваров / За ред. д.ю.н., проф. В. М. Тертишника. – К.: Алерта, 2015. – С. 51.

²⁰ Нечитайло О. М. Фактичні дані як судові докази / О. М. Нечитайло // Особливості розгляду податкових спорів в контексті прийняття Податкового кодексу України : матеріали наук.-прак. конф., м. Харків, 11 лют. 2011 р. / Національна академія правових наук України, Національний університет «Юридична академія України ім. Я. Мудрого», Вищий адміністративний суд України, Харківський апеляційний адмін. суд, Інститут держ. будівництва та місцевого самоврядування АПН України. – Х. : НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування, 2011. – С. 55–56.

²¹ Справа № 2а/2470/908/12 // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua>

²² Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України / за заг. ред. І. Х. Темкіжева. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – С. 324–325.

²³ Бернюков А. Інтерпретація суддею фактичних обставин справи в концепції юридичної герменевтики / А. Бернюков // Вісник Академії правових наук України. 2007 р. № 2 (49). – Х. : Право / голов. ред.: В. Я. Тацій, 2007. – С. 199.

Резюме

Калмикова Я. С. Аксиологія фактів у доказовій діяльності в адміністративному судочинстві.

Статтю присвячено дослідженню ціннісного значення фактів у доказовій діяльності в адміністративному судочинстві. У статті наводяться визначення фактів, їх класифікація. Аналізуються погляди вчених-процесуалістів щодо ототожнення фактів з доказами. Публікація містить поділ фактів, які підлягають доказуванню, на загальні та спеціальні. Звертається увага на факти, які не підлягають доказуванню, включаючи зарубіжний досвід. Автор наголошує, що апіорі факти є квазідоказами, а момент набуття їх статусу судових доказів залежить від різних факторів та проходить низку етапів.

Ключові слова: факти, фактичні дані, докази, інформація, витребування доказів, адміністративне судочинство.

Резюме

Калмыкова Я. С. Аксиология фактов в доказательной деятельности в административном судопроизводстве.

Статья посвящена исследованию ценностного значения фактов в доказательной деятельности в административном судопроизводстве. В статье приводятся определение фактов, их классификация. Анализируются взгляды ученых-процессуалистов

по отождествлению фактов с доказательствами. Статья содержит разделение фактов, подлежащих доказыванию, на общие и специальные. Обращается внимание на факты, которые не подлежат доказыванию, включая зарубежный опыт. Автор отмечает, что априори факты являются квазидоказательствами, а момент наступления статуса судебных доказательств зависит от различных факторов и проходит ряд этапов.

Ключевые слова: факты, фактические данные, доказательства, информация, истребование доказательств, административное судопроизводство.

Summary

Kalmykova Y. Axiology of facts in evidence in administrative proceedings.

Article dedicated to the research of values mentioned in the evidence of the facts in administrative proceedings. The article provides a definition of the facts, their classification. Analyze the views of scientists on the process of identification facts with evidence. This article contains division facts to be proved, the general and special. Attention is drawn to facts that are not evidence, including foreign experience. The author notes that a priori facts are not evidence and the date when the status of forensic evidence depends on various factors and is a series of stages.

Key words: facts, evidence, proof, information, demanding proof, administrative proceedings.

ЧАСОПИС КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ПРАВА

Український науково-теоретичний часопис

Заснований
у жовтні 2001 року

2015/2

Виходить
4 рази на рік

Київський університет права НАН України
Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України

Головний редактор

Шемшученко Ю.С.

Заступник

головного редактора

Бошицький Ю.Л.

Редакційна колегія

Андрійко О.Ф.,
Батанов О.В.,
Горбатенко В.П.,
Костенко О.М.,
Кулинич П.Ф.,
Луць В.В.,
Онїщук М.В.,
Пархоменко Н.М.,
Савчук К.О.,
Усенко І.Б.,
Ходаківська Т.В. (редактор),
Чернецька О.В.

Іноземні члени редакційної колегії

Райнер Арнольд (Німеччина),
Богуслав Банашек (Польща),
Уільям Батлер (США),
Арнольд Варенвальд (Німеччина),
Ванда Ламм (Угорщина),
Адам Махарадзе (Грузія),
Герберт Шамбек (Австрія)

Рекомендовано до друку
Вченою радою
Київського університету права
НАН України
(протокол № 7 від 24.06.2015)
Вченою радою
Інституту держави і права
ім. В.М. Корецького
НАН України
(протокол № 5 від 11.06.2015)

Передплатний індекс
23994

ISSN 2219-5521

ЗМІСТ

<i>Шемшученко Ю.С.</i> Етапи конституційного розвитку в незалежній Україні	4
Теорія та історія держави і права. Філософія права	
<i>Шевченко О.О.</i> Плебсологічне філософсько-правове осмислення історичної ролі еліти і нації	6
<i>Десятник В.О.</i> Критично-правове мислення: природа наукового знання	11
<i>Кравчук В.М.</i> Ефективність консультацій з громадськістю як інструменту народовладдя	15
<i>Лісова К.С.</i> Втілення ідеї парламентаризму в період Української революції (1917–1921 рр.)	20
<i>Малишко В.М.</i> Сучасний стан британської історіографії еволюції правового та організаційного інституту приватизма	25
<i>Терега Г.В.</i> Правовий статус інспекцій праці: обговорення законопроектів урядовими комісіями за доби Гетьманату (1918 р.)	31
<i>Чаплук О.І.</i> Співвідношення суб'єктів національної та міжнародної правотворчості: методологічні аспекти	36
<i>Мингела О.А.</i> Юридическая деятельность: критерии обособления	40
<i>Осядла М.В.</i> Правова свобода як фундаментальна засада побудови громадянського суспільства	42
<i>Свириденко Г.В.</i> Соціально значуща поведінка: підходи до вивчення	45
Конституційне право та конституційний процес в Україні	
<i>Батанов О.В.</i> Територія як інститут конституційного права	49
<i>Бориславська О.М.</i> Загальноєвропейські конституційні цінності як основа європейської моделі конституціоналізму	54
<i>Корнієнко П.С.</i> Міжнародні нормативно-правові акти як джерело здійснення правозахисної діяльності в Україні	58
<i>Котенко М.В.</i> Роль системного тлумачення в правоінтерпретаційній діяльності Конституційного суду України	61
<i>Гецько В.В.</i> Правові позиції Конституційного Суду України з питань конституційно-правової відповідальності депутатів	67
<i>Коваль Н.В.</i> Проблеми удосконалення діяльності координаційних, консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів і служб при Президентові України	73
<i>Любченко М.О.</i> Законодавче забезпечення права вільно залишати територію України	78
Адміністративне право і процес. Фінансове право. Інформаційне право	
<i>Гетманцев Д.А.</i> Реформа податкової системи. ТОП-10 ключевих аспектів	83
<i>Кінацик Л.Л.</i> Аудитор як суб'єкт аудиторського фінансового контролю	88
<i>Войтенко І.С.</i> Поняття та правове регулювання ризикоорієнтованої системи митного та податкового контролю	91
<i>Гедзюк О.В.</i> Деякі питання кваліфікації доходу фізичної особи як додаткового блага в цілях оподаткування податком на доходи фізичних осіб	96
<i>Калмикова Я.С.</i> Аксиологія фактів у доказовій діяльності в адміністративному судочинстві	101
<i>Литвиненко В.І.</i> Функції правоохоронних органів як суб'єктів протидії корупції в Україні	105

<i>Власенко Д.О.</i> Контроль та нагляд за додержанням законодавства з надання адміністративних послуг суб'єктами публічної адміністрації	109
<i>Гарбузов В.О.</i> Обов'язки і права як основа адміністративної правосуб'єктності підрозділів внутрішньої безпеки органів внутрішніх справ України	114
<i>Денисенко А.П.</i> Проблеми в організації громадського контролю у сфері державного управління	118
<i>Колесников М.О.</i> Щодо визначення провадження з надання адміністративних послуг у сфері реєстрації речових прав на нерухоме майно	121
<i>Міськевич А.В.</i> Структура та особливості правовідносин у сфері надання адміністративних послуг соціального захисту населення в Україні	124
<i>Романенко Є.О.</i> Правові аспекти реалізації програмно-цільового методу у сфері публічного бюджетування. Досвід Сполучених Штатів Америки	128
<i>Співаков І.І.</i> Поглиблення партнерства України з ЄС: адміністративно-правове регулювання виборчих відносин	132

Проблеми цивільного та підприємницького права в Україні

<i>Запара С.І.</i> Категорія «інтересу» в цивільних та трудових правовідносинах	136
<i>Иштин М.І.</i> Мотивація працівників у зарубіжних країнах	140
<i>Шципка Р.Б.</i> Категорія «засади» у приватному праві	144
<i>Бондар І.В.</i> Кодекс поведінки адвокатів: роль та вплив на професію	148
<i>Віхрова І.О.</i> Адміністративно-господарські санкції як заходи господарсько-правової відповідальності	151
<i>Герц А.А.</i> Поняття та особливості договору про надання медичних послуг у пластичній хірургії	156
<i>Ізарова І.О.</i> Принципи цивільного процесу ЄС	160
<i>Кожушко С.І.</i> Ідеї синергетики і синкретизму в методології трудового права	165
<i>Лебеза Ю.О.</i> Спадкування речових прав на чужу земельну ділянку	168
<i>Огнев'юк Г.З.</i> Обов'язковість рішення суду як складова принципу правової визначеності	171
<i>Олефір А.О.</i> Державна підтримка колективних форм господарювання як основний механізм забезпечення інноваційного розвитку	175
<i>Осинська О.В.</i> Впровадження ризик орієнтованого підходу у сферу управління господарською діяльністю	182
<i>Чурпіта Г.В.</i> Предмет доказування у справах щодо захисту сімейних прав та інтересів, які розглядаються в порядку неспорядного цивільного судочинства	184
<i>Шинкарук О.В.</i> Правова охорона немайнових прав юридичних осіб	188
<i>Головачова А.С.</i> Проблеми правового становища страхових агентів	192
<i>Гордієнко Р.Л.</i> Особливості та перспективи здійснення консалтингової діяльності в сфері охорони здоров'я	195
<i>Дубас Т.В.</i> Поняття і сутність звільнення працівників	200
<i>Мельник М.Б.</i> Інститут припинення права на аліменти у зв'язку з набуттям дитиною права власності на нерухоме майно	204
<i>Миргородський Е.О.</i> Поняття та ознаки індивідуальних суб'єктів трудового права	208
<i>Петренко О.А.</i> Види заборон у трудовому праві	212
<i>Соцький А.М.</i> Поняття і сутність неповної зайнятості	216
<i>Chaban O.A.</i> Pecularity of individual right to health data privacy within the family	220
<i>Шельпякова Т.В.</i> Страхування як спосіб управління ризиками в сфері охорони здоров'я	222
<i>Ярема В.А.</i> Поняття і сутність трудових прав суддів	226

Проблеми права інтелектуальної власності

<i>Бошицький Ю.Л.</i> Вплив конституційної реформи та децентралізації влади в Україні на розвиток інтелектуальної власності	230
<i>Андрущук Г.О.</i> Захист прав на товарні знаки (змішування) в Інтернеті: доктрина і правозастосовна практика ЄС	235
<i>Андрусів У.Б.</i> Платформи дистрибуції мовленнєвого контенту суб'єктів інформаційної діяльності: ключові питання правової охорони	241
<i>Тарасенко Л.Л.</i> Захист авторських прав: процесуальні аспекти	246
<i>Яшарова М.М.</i> Особливості патентного законодавства промислово розвинених зарубіжних країн та країн, що розвиваються	250
<i>Баженов М.І.</i> Забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності в ЄС та Україні: порівняльно-правовий аналіз нормативно-правового визначення та правозастосування	255
<i>Лузан А.В.</i> Ефективне державне управління в сфері винахідництва та інновацій – тернистий шлях у краще майбутнє	260
<i>Романюк Т.В.</i> Захист корисних моделей за законодавством Китаю	264

Аграрне, земельне та екологічне право

<i>Євстігнєв А.С.</i> Проблеми нормативного регулювання окремих видів юридичної відповідальності як гарантії забезпечення екологічної безпечності землекористування в Україні	267
<i>Манжук І.В.</i> Визначення поняття енергетична безпека зарубіжними авторами	272
<i>Ситнік Т.М.</i> Деякі правові аспекти обліку земель населених пунктів, зайнятих зеленими насадженнями	276

Кримінальне право та кримінологія

<i>Гуренко Д.Ю., Смельянов В.П.</i> Актуальні питання щодо визначення суб'єкта злочинів	280
<i>Кваша О.О.</i> Обставини, що виключають злочинність діяння, у контексті конституційного права людини на самозахист	284
<i>Бабанли Р.Ш.</i> Наукові підходи до з'ясування сутності терміна «загальні засади призначення покарання»	288
<i>Белоусов О.В.</i> К вопросу об участии прокурора в судебном процессе	292
<i>Кукіна З.О.</i> Види кримінальної відповідальності за скоєння корпоративного злочину	297
<i>Палюх Л.М.</i> Деякі питання систематизації норм про кримінальну відповідальність за злочини проти правосуддя за правом пострадянських країн	302
<i>Панчак О.Г.</i> Примусові заходи медичного характеру та інші кримінально-правові наслідки: окремі проблеми застосування	305
<i>Тарасевич Т.Ю.</i> Питання кримінально-правової кваліфікації суб'єктивної сторони злочинів, що вчиняються медичним працівником як спеціальним суб'єктом злочину	310
<i>Лукашевич В.В.</i> Проблемні аспекти стажування як однієї з вимог набуття професійного статусу адвоката	314
<i>Донець К.Г.</i> Особливості застосування звільнення від відбування покарання за хворобою	317
<i>Кравцова М.А.</i> Поняття кіберпреступності і її признаки	320
<i>Перелігіна Р.В.</i> Насильство в середовищі осіб жіночої статі як кримінологічна категорія	325
<i>Шпак О.О.</i> Особливості організації роботи керівника прокуратури з процесуального керівництва	328

Правова система України й міжнародне право, порівняльне правознавство

<i>Мошак Г.Г.</i> Приватизація кримінального процесу у ФРН	332
--	-----

<i>Білаш О.В.</i> Святий Престол та Мальтійський Орден як суб'єкти міжнародного права: особливості правосуб'єктності державоподібних утворень	336
<i>Овсюк О.М.</i> Рада ООН з прав людини	339
<i>Отрош М.І.</i> Міжнародні договори, нормативно-правові та інші акти Святого Престолу, що регулюють діяльність Католицької Церкви	345
<i>Антонюк О.А.</i> Міжнародна публічна медіація: у пошуках максимальної ефективності	349
<i>Кожушко Д.Б.</i> Система правового регулювання інвентаризації антропогенних викидів парникових газів держав Європейського Союзу	354
<i>Ляшенко Н.А.</i> Вплив рішень Європейського Суду з прав людини на правову систему України	358
<i>Скок Л.В.</i> Порядок спадкування у Німеччині: розмежування компетенції між судом та нотаріусами	363
<i>Шуліна О.В.</i> Стандарти поведінки міжнародних цивільних службовців	368
<i>Шуміло О.О.</i> Структурно-функціональний аналіз органів кримінальної юстиції в державах-членах ЄС	372

Гість номера

<i>Tomasovszky E.</i> The Current Situation of the Collective Management of Resale Royalty Right	377
--	-----

Юридична освіта

<i>Кодьсва О.П.</i> Виховання майбутніх юристів: культурологічний аспект	381
--	-----

Студентська трибуна

<i>Кваша Р.С.</i> Окремі проблеми співучасті у військових злочинах	386
<i>Наконечний В.В.</i> Компенсація моральної шкоди в договірних зобов'язаннях. Проблеми законодавчої техніки та правозастосовної практики щодо компенсації моральної шкоди в договірних зобов'язаннях	390

Рецензії

<i>Клименко О.М.</i> Новий нотаріат України	395
<i>Скрипнюк О.В.</i> Рецензія на Концепцію удосконалення інституту юридичної відповідальності держави перед громадянським суспільством та особою в Україні	396

Наукова хроніка

Відкриття Міжнародного центру правових та історико-політичних досліджень країн Центрально-Східної Європи КУП НАНУ у м. Львові	398
Круглий стіл на тему: «Парламентаризм в Центрально-Східній Європі: історія, національні особливості, сучасні тенденції»	399
Новий партнер КУП НАНУ – Краківський педагогічний університет (Польща)	399
Майстер-класи професора В.М. Сімчери на тему: «Право та економіка»	399
У РІ КУП НАНУ відбулася VI Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми правотворення в сучасній Україні» ..	400
Міжнародна науково-практична конференція «Безпека, екстремізм, тероризм»	400
КУП НАНУ відвідала делегація з Грузії	401
Міжнародна конференція “Doing business in Hungary”	401
Круглий стіл на тему: «Актуальні проблеми європейського правового простору в умовах сьогодення»	401
Всеукраїнська науково-практична конференція «Правове забезпечення економічного розвитку та екологічної безпеки суспільства»	402
Візит делегації зі Східноєвропейського університету м. Перемишль (Польща) до КУП НАНУ	402
Круглий стіл на тему: «Регіональна політика і децентралізація в Україні в контексті євроінтеграційних процесів»	403
Цикл майстер-класів доктора права Арнольда Варенвальда	403
Міжнародна наукова конференція на тему: «Українсько-польські відносини в контексті суспільно-політичних і етнокультурних процесів в Центрально-Східній Європі (XX – поч. XXI століття)»	404
Круглий стіл на тему: «Обставини, що виключають злочинність діяння: проблеми теорії та практики»	404
Презентація книги доктора права Кембриджського університету Томаса Гранта	404
Круглий стіл на тему: «Актуальні проблеми юридичної конфліктології»	405
Засідання робочої групи Конституційної комісії з напрацювання пропозицій щодо конституційного регулювання прав, свобод та обов'язків людини і громадянина	405
Міжнародна конференція «Сучасні тенденції розвитку юридичної освіти»	406
Круглий стіл на тему: «Сучасні актуальні проблеми права інтелектуальної власності в країнах Центральної та Східної Європи: теорія, методологія, практика»	407
Міжнародна науково-практична конференція «Конституція і виборчий процес в Україні»	407
Редакційні повідомлення	408

Ліцензійною угодою від 10.10.2014 р. «Часопис Київського університету права» внесено до Міжнародної наукометричної бази даних HeinOnline

**«Часопис Київського університету права» внесено до переліку фахових видань
за спеціальністю «Юридичні науки»
(Постановою Президії ВАК України № 1-05/6 від 12.06.02;
Постановою Президії ВАК України № 1-05/3 від 14.04.10;
наказ Міністерства освіти і науки України № 528 від 12.05.2015).**

Адреса редакції: 01601, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4.
Головний редактор: (044) 278-51-55. Редактор: (044) 235-63-24.

E-mail: chasprava@ukr.net

www.kul.kiev.ua

Редактор *Т.В.Ходаківська*. Художник *Н.М.Косяк*
Комп'ютерне макетування: *Г.П.Кондрашин*

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 16356-4828ПР від 19.02. 2010 р.

Підп. до друку 18.08.2015. Формат 60×84 1/8.

Друк офсетний. Ум.-друк. арк. 47,4. Обл.-вид. арк. 54,4. Наклад 500 прим.

Видання та друк: Київський університет права НАН України. 01601, м. Київ – 1, вул. Трьохсвятительська, 4. Тел. 278-73-11.